

Dr. Tarján Gábor (1946–2025) emlékére

2025. június 2-án, életének 78. évében elhunyt Dr. Tarján Gábor néprajzkutató, kulturális antropológus, egyetemi oktató, a Janus Pannonius Múzeum egykori néprajzos muzeológusa. 1946-ban született Sátoraljaújhelyen.¹ Gazdag életműve a klasszikus etnográfától és a hazai népművészeti mozgalmaktól az egyetemi oktatáson át a tengerentúli diaszpórakutatásig ívelt.

Pályája egy erdélyi kirándulás alkalmával indult még a hetvenes években, ekkor kötelezte el magát a népi kultúra iránt, és bejárta a Kárpát-medence számos magyarlakta területét.² Az ELTE néprajz szakán szerzett diplomát, majd a Magyar Néprajzi Múzeum könyvtárosaként kezdte a szakmát.³ Doktorátusát a Dél-Dunántúl népi építészetéből írta.⁴

1978 és 1986 között a Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztályán dolgozott. Munkássága nyomot hagyott a pécsi és baranyai kulturális életben, különösen a néphagyományok megőrzése és azok kortárs újraértelmezése terén. Szemléletének középpontjában a hagyományos paraszti kultúra értékeinek mai használhatósága, élővé tétele állt, melyet a néprajzi ismeretek kortárs alkalmazását összegző *Mindennapi hagyomány* (1984) című könyvében is kifejtett.

Nevéhez fűződik a Magyarlukafai Néprajzi Műhely létrehozásának és működtetésének koordinálása.⁵ E munka során a Zselic, különösen Magyarlukafa népi építészetének (például a gerendavázás építkezés emlékeinek) kutatásával, valamint helyi társadalom- és gazdaságtörténeti felmérésekkel is foglalkozott. A településen végzett kutatásait 1984-ben egy kéziratban is összegezte, amely a JPM Néprajzi Adattárába került *Adatok Magyarlukafa társadalom- és gazdaságtörténetéhez* címmel. A JPM Néprajzi Osztályának akkori vezetője, Dr. Andrásfalvy Bertalan bízta meg a zselici aprófalú, Magyarlukafa tájházában kialakítandó néprajzi program szakmai vezetésével. Tarján Gábor budapesti, többek között a Fiala Népművészek Stúdiójához kötődő kapcsolatait is mozgósítva 1979-ben szervezte meg az első magyarlukafai alkotótábort. A Néprajzi Műhely célja egyfajta „élő múzeum” létrehozása volt, ahol a résztvevők kézműves táborok keretében ismerkedhettek meg a népi mesterségekkel, és ahol a néphagyományok kortárs alkalmazása került előtérbe.⁶ Ez a kezdeményezés jelentősen hozzájárult Magyarlukafa újjáélesztéséhez és a helyi kézművesség felvirágoztatásához, országos figyelmet irányítva a településre és Baranya megyére. A Magyarlukafán elindított pezsgő kézműves élet és a műhely vonzerejének hatására, Tarján Gábor pécsi és baranyai aktív korszakát követően, 1987-ben alakult meg a Kaptár Magyarlukafai Kézműves Egyesület, amely tovább vitte a helyi hagyományok ápolását.

Tarján Gábor munkásságát áthatotta a „nomád nemzedék” szellemisége, a tiszta forrás keresése és a hagyományok gyakorlati, közösségi újraélesztésének vágya. Nem csupán Magyarlukafán végzett jelentős munkát. Pécshez fűződő tevékenysége is szerteágazó volt. Közreműködésével jött létre 1979-ben Pécsen, a múzeum és a Doktor Sándor Művelődési Ház közös néprajzi szakköréként a Guzsalyas Kör. Az önképző kör

¹ TARJÁN 2016, borítósöveg.

² TARJÁN 2016, borítósöveg.

³ TARJÁN 2009, kiadói ismertető (Magyar Menedék Könyvesház).

⁴ TARJÁN 2016, kiadói ismertető (Napkút Kiadó).

⁵ PÁSZTOR 2019, 54–55.

⁶ PÁSZTOR 2019, 56–57.

a Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztályának épületében kapott helyet, ez a közösségi tér ma is Guzsalyas néven ismert és időszaki kiállítótérként működik. A Guzsalyas Kör célkitűzése a népi kultúra értékeinek megismertetése és továbbélteése volt a városi fiatalság körében. Emellett rendszeres táncházakat is szerveztek itt, így a pécsi táncházmozgalom egyik fontos korai színterévé vált.⁷

A múzeumi éveket követően az egyetemi oktatás felé fordult: tanított művészeti-méletet és kulturális antropológiát az Iparművészeti Főiskolán, majd 2003-tól a Magyar Képzőművészeti Egyetemen is.⁸ A hazai területeken folytatott kutatások után eljutott az amerikai magyarsághoz, ahol az Újvilágban születettek részére oktatási programokat szervezett, és kutatta az amerikai magyar diaszpórát.⁹ Útjai során előadásokat tartott a magyar népművészetről, de járt indián közösségekben is.¹⁰

Könyveiben a népi kultúra és a népművészet kérdéseit és jelenkori lehetőségeit kutatta, munkáit ma is egyetemi tankönyvként használják. Fontosabb művei a már említett *Mindennapi hagyomány* mellett a *Fölnevelő hagyomány* (1995), a *Folklór, népművészet, népies művészet* (2005), a *Mindennapi kultúránk hagyományai* (2009) és a *Magyarságismeret – Népismeret, hagyományismeret, néprajz* (2013). Utolsó, a magyar népművészet eredetét kutató esszékötetete, az *Ósi formák és jelképek* 2016-ban jelent meg. Ennek könyvbemutatóját stílszerűen volt intézményében, a Janus Pannonius Múzeumban tartott meg, ahol egykori kollégájával, Burján Istvánnal és Szatyor Győzővel beszélgetett.

1. kép: Tarján Gábor a Tájház Újratöltve projekt keretében felújított magyarlukafai tájház újrainyító ünnepségén, 2015. október 18-án, a Vendel-napi búcsún. A képen szereplők balról jobbra: Burján István a JPM Néprajzi Osztályának akkori vezetője, Pásztor Andrea, JPM történész főmuzeológus, Tarján Gábor, Gregorics Csabáné, Magyarlukafa polgármestere

⁷ TARJÁN 1986, 11.; PÁSZTOR 2019, 58–59.

⁸ TARJÁN 2009, kiadói ismertető (Magyar Menedék Könyvesház).

⁹ TARJÁN 2003, 95–98.

¹⁰ TARJÁN 2016, borítószóveg.

Bár a Janus Pannonius Múzeum mai munkatársai már nem dolgoztak együtt Tarján Gáborral, intézményünk tisztelettel adózik egykori kollégánk emléke előtt, aki elkötelezett munkájával és újító szellemiségével maradandót alkotott Pécs és Baranya megye kulturális örökségének ápolásában.

Pásztor Andrea

TARJÁN GÁBOR MŰVEI

Önálló kötetek, monográfiák, tankönyvek

- 1978: Tárgykészítő népművészeti bibliográfia. (Folklor – társadalom – művészet 1.) Budapest, 1978.
- 1984: Mindennapi hagyomány. Néprajzi ismeretek mai használatra. Budapest, 1984. (több kiadásban is megjelent)
- 1991: Folklor, népművészet, népies művészet. Bevezetés a népművészeti jelenségek tanulmányozásába. Budapest, 1991. (átdolgozott kiadás: 2005)
- 1995: Fölnevelő hagyomány. Tanári kézikönyv. Budapest, 1995.
- 2009: Mindennapi kultúránk hagyományai. Budapest, 2009.
- 2013: Magyarságismeret – népismeret, hagyományismeret, néprajz. Budapest, 2013.
- 2016: Ősi formák és jelképek. Budapest, 2016.
- 2018: A mindennapi kultúra gyökerei. Budapest, 2018.

Szerkesztett kötet

- 1985: Magyarlukafa. Néprajzi Műhely 1979–1984. Pécs, 1985.

Tanulmányok, cikkek

- 1979 (1980): Baranyai ácsolt ládák a Janus Pannonius Múzeumban. A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 24 (1980) 251–265.
- 1982 (1984): A Dél-Zselic népi építészet. A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 27 (1984) 217–266.

- 1984: A magyarlukafai néprajzi műhely helye és szerepe a közművelődésben. In: Honismeret, helytörténet, tájhalak. Szekszárd, 1984, 22–24.
- 1985: A megmaradás reménysége. In: Tarján G. (szerk.): Magyarlukafa. Néprajzi Műhely 1979–1984. Pécs, 1985, 3–7.
- 1986: Guzsalyas Kör. Örökség. A Baranya Megyei Múzeumok kiadványa I (1986) II.
- 1991: A népművészet oktatása az Iparművészeti Főiskolán. Néprajzi Hírek 20 (1991) 83–86.
- 1991: Néprajz az oktatásban. In: Halász P. (szerk.): A Duna menti népek hagyományos műveltsége. Tanulmányok Andrásfalvy Bertalan tiszteletére. Budapest, 1991, 129–133.
- 2000: Az unokák visszatérnek. Nyugati magyar fiatalok kollégiuma Magyarországon. Nyelvünk és Kultúránk 109 (2000) 40–42.
- 2001: A nyugati magyarság jövője. In: Nádás Gy. (szerk.): A XL. Magyar Találkozó krónikája. Cleveland, 2001, 72–76.
- 2003: Az amerikai magyarság. Magyar Szemle 7–8 (2003) 92–113.

Kézirat

- 1984: Adatok Magyarlukafa társadalom- és gazdaságtörténetéhez. [kézirat] Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Adattár, 535–86/II. Pécs, 1984.

IRODALOMJEGYZÉK

- BAKSA B. 2014: Néprajz az iskolában – A néprajzi ismeretek oktatásának múltja és jelene (PhD disszertáció, ELTE). Budapest, 2014.
- PÁSZTOR A. 2019: Negyven éve alakult meg a Magyarlukafai Néprajzi Műhely. Honismeret 47 (2019) 54–60.
- SERFŐZŐNÉ GÉMES M. (szerk.) 1985: A magyar néprajztudomány bibliográfiája 1984 / Bibliographie der ungarischen Volkskunde 1984. (Néprajzi Hírek 14/3.) Budapest, 1985.
- TARJÁN G. 2003: Az amerikai magyarság. Magyar Szemle 7–8 (2003) 92–113.

TARJÁN G. 2009: Mindennapi kultúránk hagyományai. Budapest, 2009.

TARJÁN G. 2016: Ősi formák és jelképek. Budapest, 2016.

TARJÁN G. 2009: Mindennapi kultúránk hagyományai. Kiadói ismertető: Magyar Menedék Könyvesház. [<https://www.magyarmentedek.com/products>

/4033/Mindennapi_kulturank_hagyomanyai_-_Tarjan_Gabor.htm, letöltés: 2026.02.25.]

TARJÁN G. 2016: Ősi formák és jelképek. Budapest. Kiadói ismertető: Napkút Kiadó. [<https://napkut.hu/tarjan-gabor-osi-formak-es-jelkepek-1064>, letöltés: 2026.02.25.]